Innspill til svar – forslag til innhold og struktur i framtidens videregående opplæring

Overskriftene i dette dokumentet viser til overskrifter i selve innspillsteksten fra Utdanningsdirektoratet «Innspelsrunde om framtidas vidaregåande opplæring». Selve innspillsteksten er tilgjengelig her: https://hoering.udir.no/hoering/3890

Utdanningsdirektoratets formålsbeskrivelser og spørsmål er gjengitt i kursiv, våre merknader i vanlig skrift. Etter siste spørsmål følger en kildeliste.

4. Felles innhald for alle i vidaregående opplæring

Formål med felles innhald

Vi foreslår at felles innhald i vidaregåande opplæring skal ha fylgjande formål:

Felles innhald i vidaregåande opplæring skal gi alle elevar felles referanserammer og føresetnader for aktiv deltaking i samfunn og arbeidsliv, og meistring av eige liv. Innhaldet skal gi elevane kunnskap om vår kulturarv og våre tradisjonar. Vidare skal det bidra til å utvikle elevane sine verdiar, haldningar og kompetansar som skal bidra til å samle Norge som samfunn. Våre tradisjonar og verdiar er grunnlaget for vårt demokrati og skal gi elevane føresetnader for å leve, lære og arbeide saman i eit fellesskap.

1. *Gir formålet med felles innhald, slik det står ovanfor, eit godt utgangspunkt for å prioritere kva for innhald alle elevar i vidaregåande opplæring skal ha? (Ja/nei/ veit ikkje. Kommentar)*

Nei.

Formuleringene minner om Opplæringsloven §1-3. Om det er et behov for å formulere et grunnlag for et felles innhold, bør det derfor konkretiseres ytterligere. Vi savner at de grunnleggende ferdighetene er nevnt i formålet. Se ellers svar på neste spørsmål.

2. *Er det noko som ikkje blir ivareteke i forslaget til formål med felles innhald, eller har du andre innspel? (Ja/nei/ veit ikkje. Kommentar)*

Slik formålet er formulert, åpner det primært for at elevene skal utvikle kompetanse og verdier som deltakere i samfunnslivet. Utviklingen av verdier og kompetanse knyttet til elevens egen livsmestring er minst like viktig: her vil grunnleggende ferdigheter, kritisk

tenking, personlig økonomi og helse være viktige stikkord. Dette bør gjøres tydeligere i formålet.

Spørsmål om felles innhald

1. *Vi foreslår eit innhald som skal vere felles for alle i vidaregåande opplæring på tvers av studieførebuande og yrkesfagleg opplæring. Kva fordelar ser du ved å innføre eit felles innhald som er likt for alle elevar i vidaregåande opplæring?*

Alt i dag er det et innhold som er felles for alle elever i videregående skole, på tvers av program. Både elever på studieforberedende og yrkesfaglig program møter felles faglige krav og innhold. Læreplanen i faget samfunnskunnskap er felles. Det gjelder også de aller fleste læreplanmål i fag som norsk, engelsk og naturfag. Forskjellen ligger i at læreplanene for elevene på yrkesfaglige program har et yrkesrettet innhold, mens de enkelte kompetansemålene på studieforberedende program har til hensikt å gjøre elevene studieforberedt. Dette bidrar til å gjør det faglige innholdet mer relevant og meningsfullt for elevene, så vår klare anbefaling er at dette videreføres.

Vi merker oss at Fellesskoleutvalget i NOU 2026 kapittel 11 foreslår ingen omfattende læreplanreform, men at det gjennomføres «noen endringer i dagens læreplanverk slik at det blir et bedre verktøy for lærerne og forsterker intensjonene som lå bak fagfornyelsen» (NOU 2026:10). Dette er en av grunnene til at vi spør oss om det hensiktsmessig å ha en så omfattende endring i videregående skole nå. En annen utfordring med en så stor endring av innhold og struktur samtidig, er at omfanget gjør det utfordrende å evaluere hvilke elementer som fører til hvilke resultater og konsekvenser.

Noen av forslagene til Fellesskoleutvalget innebærer å tydeliggjøre kjerneelement og kompetansemål. I Utdanningsdirektoratets videre arbeid med framtidens videregående skole kan Fellesskoleutvalgets utredning gi nyttige perspektiv.

Det er en utfordring at vi har elever som starter i videregående opplæring med svært lave forkunnskaper, høyt fravær og til dels uten karakterer. Et økende antall elever får ikke vurdert (IV) som karakter, fritak fra vurdering med karakter i fag eller fritak fra opplæringen i fag på ungdomsskolen, noe som i praksis gjør at elevene ofte ikke deltar i undervisningen, helt eller delvis (SSB 2026/7). Dette gjelder også fag som vektlegger grunnleggende ferdigheter som matematikk engelsk og norsk. I tillegg dokumenterer Statistisk sentralbyrå at også flere grunnskoleelever enn tidligere får IV i ett eller flere fag (SSB 2026/7). Statistisk sentralbyrå peker på sammensatte årsaker til at antall elever i grunnskolen med IV og/eller fritak i ett eller flere fag øker. Statistisk sentralbyrå viser at konsekvensene av fritak eller IV er fra grunnskolen medfører at elever i videregående skole mangler forutsetningene de trenger for å ha utbytte av undervisningen. Blant disse elevene er det stort frafall i videregående skole, og mange av disse elevene fullfører ikke videregående skole eller høyere utdanning også på lengre sikt (SSB 2026/7). Vi ber dermed Utdanningsdirektoratet utrede løsninger for å sikre at disse elevene en bedre overgang mellom grunnskole og videregående

skole. I denne sammenhengen er det også nødvendig å utrede tiltak som kan begrense fraværet blant elever i både grunnskole og videregående skole.

Forberedende opplæring for voksne (FOV) er et tilbud for personer over 16 år som mangler ferdigheter tilsvarende grunnskolen. Siden dette er et tilbud definert som opplæring for voksne, er det ikke noe krav til oppmøte (Utdanningsdirektoratet, 2025), noe som innebærer at elever starter i videregående skole, etter kun ha vært registrert som deltakere i en toårig opplæring, uten å ha deltatt i opplæringen eller på annen måte ervervet den kompetansen de trenger for å starte i videregående skole. Vi ber derfor Utdanningsdirektoratet se til at også dette opplæringsløpet får krav til oppmøte siden mangelen på krav til oppmøte fører til at elever i videregående skole starter i vg1 uten språklige forutsetninger for å kunne forstå og delta i fag som samfunnsfag, matematikk, historie og norsk.

2. *Ser du nokre ulemper ved å innføre eit felles innhald som er likt for alle i studieførebuande og yrkesfagleg opplæring?*

Vi stiller spørsmålet om hva et felles innhold innebærer? Må felles innhold være identisk, eller kan et felles innhold fortsatt være yrkesrettet for yrkesfaglige elever og studieforberedende for elever på studieforberedende program? Årsaken til at vi har yrkesrettede kompetansemål, henger sammen med ønsket om at fagene skal forankres tett til arbeids- og samfunnsliv. Det gir læringsinnholdet mening og relevans, og det gjør det enklere for elevene å anvende fagkunnskapen inn i egen praksis. Utdanningsdirektoratet bør i det videre arbeidet avklare konsekvensene dersom kompetansemål ikke skal være yrkesrettet for elever på yrkesfaglige program i framtidens videregående opplæring.

3. *Omfanget vi foreslår for felles innhald tek utgangspunkt i det omfanget som fellesfaga har i yrkesfaglege utdanningsprogram i dag. Har du innspel knytt til omfanget?*

Dersom omfanget av et felles innhold for alle elever blir stort, er det en fare for at elevene innen studieforberedende opplæring ikke får nok tid til å utvikle kompetanse utover det felles innholdet som gjør elevene tilstrekkelig studieforberedt. For yrkesfaglige utdanningsprogram er det samtidig viktig at det felles innholdet utformes slik at det er tilgjengelig, relevant og tilpasset elevenes ulike forutsetninger og valg.

4. *Kva for tema, faglege område eller kompetansar bør inngå i felles innhald for alle elevar i vidaregåande opplæring? Knyt innspela til formålet eller til eventuelle innspel du har gitt på formålet.*

- Grunnleggende ferdigheter
- Kritisk tenking med kildekritikk

- Studieteknikk
- Faget samfunnskunnskap
- Konkretiseringer av overordna tema:
    - Demokrati og medborgerskap
    - Folkehelse og livsmestring
    - Bærekraft
- Beredskap

5. *Finst temaa, dei faglege områda eller kompetansane du har nemnt i spørsmålet over, i dagens læreplanar for fag? Kom gjerne med døme.*

Se svar på spørsmål 1.

6. *Er det tema frå Overordna del som bør konkretiserast i felles innhald i framtidas vidaregåande opplæring? Kva for tema? Grunngi gjerne svaret ditt.*

Se svar på spørsmål 4.

7. *Har du andre innspel til kva som skal vere felles innhald for alle i vidaregåande opplæring?*

Vi har ingen ytterlige kommentarer

5. Studieførebuande innhald

Formål med studieførebuande innhald

Vi foreslår at studieførebuande innhald i vidaregåande opplæring skal ha fylgjande formål:

Felles studieførebuande innhald i vidaregåande opplæring skal gi elevane eit felles fagleg grunnlag og identitet på tvers av studieførebuande retningar. Det skal gi elevane kunnskapar og ferdigheiter som gir nødvendige føresetnader for å lykkast i høgare utdanning. Dette inneber sjølvstendet og uthald i arbeid med fag, kjeldebruk, og grunnleggjande kunnskap om filosofi, historie, etikk og logikk. Det skal òg gi ei innføring i ulike fagtradisjonar og vitskaplege metodar og arbeid med faglege tekstar.

1. *Gir formålet med studieførebuande innhald, slik det står over, eit godt utgangspunkt for å prioritere kva for innhald alle i studieførebuande opplæring skal ha? (Ja/nei/ veit ikkje. Kommentar)*

Nei.

Innledningsvis skriver Utdanningsdirektoratet at det i liten grad er diskutert hva det betyr å være studieforberedt og hva slags krav som skal stilles til det å være studieforberedt. Utdanningsdirektoratet bør i det videre definere hva det betyr å være studieforberedt, både overordnet, men også i hvert enkelt fag. Samtidig vil det være behov for å identifisere fag eller kompetanser som kjennetegner studieforberedthet. Er dette grunnleggende kompetanser, samt matematikk, samfunnsfag, norsk, engelsk, naturfag og historie? Dette er fagene alle søkere til høyere utdanning i dag må ha i dag. Utdanningsdirektoratet foreslår å gjøre fremmedspråk til et valgfritt fag. Hva med fag som kroppsøving, religion og etikk og geografi?

Utdanningsdirektoratet skriver at både studenter og miljø i universitets- og høgskolesektoren etterspør mer arbeid med akademiske ferdigheter i og på tvers av fag i studieforberedende opplæring, mer tid til og arbeid med fordypning, tydeligere krav til fagkompetanse og trening på selvstendig oppgaveløsning i videregående opplæring. Utdanningsdirektoratet skriver at dette derfor bør inngå i alle fag elevene møter i studieforberedende opplæring. Vi støtter denne vurderingen. Samtidig vil vi påpeke at det i tillegg til å ha fokus på selvstendig arbeid er viktig at elevene fortsatt må trene på samarbeid.

Når det gjelder felles studieforberedende innhold på tvers av retninger, ber vi Utdanningsdirektoratet knytte dette innholdet eksplisitt til de enkelte fagene. Dette gjelder for eksempel vitenskapelig metode, akademisk tenking og skriving og innføring i fagtradisjoner. Generell introduksjon i temaer som dette kan oppleves teoretisk og fremmedgjørende. Først i direkte arbeid med problemløsning i fagene, vil akademisk tenking og skriving, metode og bevissthet om fagtradisjoner gi mening og relevans for elevene.

Vi ser i dag hvordan universitets og høyskolesektoren nettopp har tatt konsekvensen av dette og gjort ex.phil. og ex.fac. til en integrert del av de enkelte fagstudiene. Samtidig er det viktig å avklare hvor mye av denne metakompetansen elevene i videregående skole trenger for å bli studieforberedt, ettersom dette er en kompetanse elevene også vil utvikle videre gjennom høyere studier.

Formålet nevner fagtradisjoner som primært er knyttet til humaniora. Det er viktig at formålet også inkluderer mer tydelig naturvitenskapelig og samfunnsvitenskapelig forankring.

2. *Er det noko som ikkje blir ivareteke i forslaget til formål med studieførebuande innhald som du meiner bør inngå, eller har du andre innspel? (Ja/nei/ veit ikkje. Kommentar)*

Ja.

Det offentlige ordskiftet om resultatene fra (PISA 2025) illustrerer viktigheten av de grunnleggende ferdighetene som forutsetninger for å gjøre elevene studieforberedt.

Viktigheten av de de grunnleggende ferdighetene bør dermed presiseres i formålet og i tillegg konkretiseres som kompetanser i de enkelte fagene. I arbeidet med denne innspillsrunden formulerte en lærer på en videregående skole i Oslo forholdet mellom grunnleggende ferdigheter og metakompetanse meget treffende: «Samfunnet trenger ikke at elevene skal gå et 'mini ex.phil.' på videregående, når det elevene trenger er å bli bedre i å lese og skrive. Hva med behovet for at skolen responderer på forventningen i samfunnet i dag om at skolen må gå mer tilbake til kjerneoppgavene?» Fellesskoleutvalget peker på det samme i sin utredning (NOU 2026:10).

Spørsmål om studieførebuande innhald

1. *Vi foreslår at noko skal vere felles for alle elevar i studieførebuande opplæring, på tvers av ulike retningar. Kva fordelar ser du ved å innføre eit felles innhald for alle elevar i studieførebuande opplæring?*

I dag er det mange fag som er felles på tvers av de studieforberedende utdanningsprogrammene, det i seg selv er ikke nytt. Dette gjelder i dag fagene norsk, engelsk, matematikk, historie, naturfag, samfunnskunnskap, geografi og religion og etikk. I tillegg stilles samme kompetansekrav i fremmedspråk. Vi mener det er svært viktig at alle elever i studieforberedende elever også i framtidens skole møter et felles innhold på tvers av retninger.

2. *Ser du nokre ulemper ved å innføre eit felles studieførebuande innhald som er likt for alle elevar i studieførebuande opplæring?*

Dette felles innholdet må være knyttet til en definisjon av hva det vil si å være studieforberedt. Dette innebærer at alle elever som skal være kvalifisert for høyere utdanning, må kunne dokumentere kompetanse innen dette innholdet. I praksis innebærer dette at elever på studieforberedende program og elever på påbygg vg3 må innfri samme kompetansekrav knyttet til dette studieforberedende innholdet.

3. *Kva for tema, faglege område eller kompetansar bør inngå i felles studieførebuande innhald? Knyt innspela til formålet eller til eventuelle innspel du har gitt på formålet.*

Mens elever på studieforberedende program i dag har krav til kompetanse i fagene fremmedspråk, religion og geografi, har ikke elevene på påbygg vg3 samme kompetansekrav. Å være studieforberedt er dermed noe annet for elever på påbygg vg3 sammenliknet med elever som går studieforberedende. Her bør kompetansekravene bli sammenfallende.

4. *Finst temaa, dei faglege områda eller kompetansane du har nemnt i spørsmålet over, i dagens læreplanar for fag eller i Overordna del? Kom gjerne med døme*

Se svar på spørsmål 1.

5. *Har du andre innspel til det som skal vere felles studieførebuande innhald?*

Vi har ingen ytterligere innspill.

6. Studieførebuande retningar

Formål med retningsinnhald

Vi foreslår at retningsinnhald i studieførebuande vidaregåande opplæring skal ha fylgjande formål:

Studieførebuande retningar skal gi elevar i vidaregåande opplæring fordjuping og moglegheit for val innanfor fagområde som dei er interesserte i. Dei studieførebuande retningane skal òg leggje til rette for at elevane kan få kompetanse innanfor fagområde som dei kan møte i høgare utdanning og som samfunnet har behov for. Dette inneber at innhaldet i retningane skal gi elevane nødvendige kunnskapar og ferdigheiter, som skal bidra til at dei utviklar fagleg djupne innanfor si valde retning.

1. *Gir formålet for studieførebuande retningsinnhald, slik det står over, eit godt utgangspunkt for å utvikle tydelege og relevante retningar i studieførebuande opplæring? (Ja/nei/ veit ikkje. Kommentar)*

Vet ikke.

Utdanningsdirektoratet skriver i innspillteksten: «Med dette som utgangspunkt, foreslår vi at opplæringa i framtida blir organisert i få og breie retningar.» Mens det i dag er totalt fem studieforberedende program, innebærer forslaget seks retninger. For tre av disse innebærer forslaget at de får en bredere profil enn i dag (helse, aktivitet og idrett, estetiske fag og kommunikasjon, språk og medium). For dagens programområde språk, samfunnsfag og økonomi blir profilen imidlertid langt smalere med oppsplitting i retningene næringsliv, ledelse og økonomi, samfunnsvitenskap og historie og til dels kommunikasjon, språk og medium.

En styrke ved dagens utdanningsprogram er at de har svært ulik profil. Mens noen er teoretiske, er andre langt mer praktiske. Noen har en faglig bredde med mulighet for tverrfaglighet og valg av fag på tvers i tillegg til dybde, andre retninger dyrker en svært spesifikk dybdekompetanse. For en toppidrettselev, en danser, en musikkelev eller en realist

vil nettopp muligheten til dybde være behovet. For en elev med et bredt interessefelt eller som ikke helt vet hva hen ønsker, vil det å kunne velge et mer typisk generalistløp være mest aktuelt.

Av hensyn til både talentutvikling, men også for at elevene skal oppleve mening og relevans, mener vi at det er viktig at den nye modellen ivaretar den spesifikke dybdelæringen som ligger i dagens program for idrettsfag, musikk, dans, drama og kunst, design og arkitektur. Vi ber Utdanningsdirektoratet utrede konsekvensene av endringene for disse retningene. Vi ser at en helsefaglig retning som gjør elevene studieforberedt, kan være et virkemiddel for å øke rekrutteringen til studier innen helsesektoren. Samtidig er vi usikre på hvilken konsekvens denne endringen vil få for det veletablerte programmet for idrettsfag. På samme måte er mener vi det er nødvendig å utrede konsekvenser av en sammenslåing av program for musikk, dans, drama og kunst, arkitektur og design og program i retningen estetiske fag.

Vi stiller spørsmålet om det er hensiktsmessig med så mange retninger som seks. Når det gjelder programmene som i dag sonderer under studiespesialisering, kan de med fordel samles i en retning. Det vil gjøre det mulig for eleven å velge en fagkombinasjon som enten gir smal dybdekompetanse i for eksempel språk eller realfag, eller en tverrfaglig kombinasjon av bredde og dybdekompetanse. Dette kan gi en bredde og fleksibilitet i fagvalgene som gjør at flere elever finner en studieforberedende retning de føler seg hjemme i.

Siden elevene er 15 år når de velger retning, er det viktig at veiledningen i grunnskolen styrkes ytterligere for å sikre at elevene vet hva de velger og hvorfor de gjør det. Modellen må også åpne for omvalg og krysssløp mellom de studieforberedende retningene, for det er en realitet at unge mennesker utvikler og endrer seg, eller erkjenner at de har behov for å gjøre et omvalg. Vi ber derfor Utdanningsdirektoratet utrede hvordan karriereveiledningen i grunnskolen kan styrkes og hvordan modellen kan ivareta behov for omvalg og krysssløp mellom de studieforberedende retningene.

Feilvalg av programfag lar seg løse lokalt på den enkelte skole i dag, men om en elev i framtidens videregående skole har valgt feil retning, vil det få langt større konsekvenser for eleven ettersom det gjerne vil medføre at eleven må bytte skole. Dette styrker behovet for å samle retninger i en studiespesialiserende retning i tillegg til noen få retninger for elever med mer spesifikke interesser.

Er det noko som ikkje blir ivareteke i forslaget til formål for studieførebuande retningsinnhald som du meiner bør inngå, eller har du andre innspel til formålet for retningsinnhald? (Ja/nei/ veit ikkje. Kommentar)

Endring i skolens innhold innebærer endringer i kompetansebehov hos personalet. Dette kan dermed medføre både behov for kompetanseutvikling samt overtallighet. Begge deler vil ha økonomiske konsekvenser for skoleeier. Endring av fag vil også kunne medføre behov for et nytt avtaleverk med nye årsrammer for undervisningen i tillegg til lokale arbeidstidsavtaler. Om fag med behov for spesialrom får endret omfang, kan det få konsekvenser for

skoleanlegg. Alt dette er prosesser som i tillegg til økonomiske kostnader, forutsetter tid og aktivt samarbeid mellom partene lokalt og nasjonalt.

Oppbygging av retningsinnhald

1. *Kva fordelar ser du ved forslaget om eit felles retningsinnhald for kvar av dei studieførebuande retningane?*

Et felles retningsinnhold kan gi elevene en breddekompetanse med muligheten til å se sammenhenger mellom fagene. Dersom metode skal være et innhold i det felles retningsinnholdet, vil det styrke metodebevisstheten til elevene i videregående skole.

2. *Ser du nokre ulemper ved forslaget om eit felles retningsinnhald?*

Vi spør oss om det felles retningsinnholdet skal inneholde overordna tema knyttet til fagfeltet, relevante metoder eller vitenskapsteori, forskningshistorie eller smakebiter fra de ulike fagene? Dette må klargjøres langt tydeligere.

For retningen naturvitenskap, teknologi og realfag vil det være et tydelig metodefellesskap. Her er det også mulig å bruke matematikkfaglige temaer som et bindeledd.

For de andre fem retningene er det ikke like tydelige fellesnevnerne innad i programmene. Det kan dermed bli krevende å utforme et innhold som gir dybde og bredde kombinert med relevans og mening og som gir elevene tilstrekkelig kompetanse.

Faglig fordypning er viktig, og det er derfor svært viktig at omfanget av de ulike retningsfagene er betydelig. Dette kan bli en utfordring dersom det er selve retningen som skal innfri kravet til fordypning, ikke fagene.

I denne sammenhengen er det viktig å ta omsyn til behovene for spesiell studiekompetanse. Slik forslaget framtrer, ser det ut som om elever må velge program for naturvitenskap, teknologi og realfag dersom de har behov for å få spesiell studiekompetanse. Dersom en elev vurderer å bli siviløkonom, ville det vært naturlig for eleven å velge retningen næringsliv, ledelse og økonomi, men siden eleven trenger spesiell studiekompetanse innen matematikk på studiet, kan eleven måtte velge retningen innen naturvitenskap, teknologi og realfag for å kunne være sikker på å få tilstrekkelig matematisk kompetanse. En elev som har tenkt å søke enkelte arkitektstudier, kan av samme grunn ikke søke estetiske fag, og en som ønsker å bli lege, kan heller ikke søke helse, aktivitet og idrett. Selv om modellen åpner for at eleven skal kunne velge fag fra andre retninger, vil denne muligheten være avhengig av hvilke andre retninger skolen tilbyr, og om den fagkombinasjonen eleven ønsker er praktisk mulig å få til.

For å drifte en skole med studiespesialisering i dag, med et tilstrekkelig fagtilbud som gir elevene reelle valgmuligheter og faggrupper med en bærekraftig størrelse, har det vist seg at skolen bør ha fem parallelle klasser på hvert trinn. Store skoler med mange paralleller har dermed mulighet til å gi elevene et bredere fagtilbud. Dersom dagens program for

studiespesialisering splittes i flere program, vil det bli svært vanskelig for skoler med lavt elevtall å tilby elevene en bredde i fagtilbudet. Vår klare anbefaling er dermed at det kun blir tilbudt fire retninger: studiespesialisering, samt videreføringer av idrettsfag, musikk, dans drama og kunst, design og arkitektur.

Modellen til Utdanningsdirektoratet vil utfordre økonomi og kapasitet ettersom skoleeier må tilby flere retninger enn i dag. Dette vil spesielt være utfordrende for fylker med lavt elevtall. Ordningen med felles retningsfag kan gjøre det kostnadskrevende for små skoler å tilby flere retninger. I tillegg vil forslaget endre behov for spesialrom på en rekke skoler. Dette vil medføre at det blir vanskeligere å tilby studieforberedende retninger på små skoler med få paralleller. Hvis en skole kun kan tilby ett smalt, studieforberedende utdanningsprogram, kan det resultere i at flere elever ikke finner et tilbud de føler seg hjemme i.

Vi savner at Utdanningsdirektoratet viser til et kunnskapsgrunnlag for de foreslåtte retningene og hvordan sammensetningen av fagområdene er begrunnet. I rapporten *Framtidige kompetansebehov. Kunnskapsgrunnlag for kompetansepolitikken 2023* (HK-dir 3/2024) dokumenterer Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse framtidig kompetansebehov i Norge. Vår anbefaling er at dette kunnskapsgrunnlaget brukes aktivt i planleggingen av framtidas videregående skole.

3. *Kva fordeler ser du ved forslaget om at alle elevar må velje noko innhald innanfor si valde retning, utover det felles retningsinnhaldet?*

I sin første delrapport fra prosjektet KLAR 2030 (NIFU 2025/23) viser NIFU hvordan elevens valg øker risikoen for feilvalg eller at elevene bruker valgmuligheten til å utsette valget sitt. Rapporten stiller også spørsmål om valgmuligheter skaper motivasjon og mestring og etterspør forskning på feltet. Vi anbefaler Utdanningsdirektoratet til å initiere undersøkelser knyttet til en mulig sammenheng mellom valgfrihet, læring og motivasjon. Samtidig ser vi et reelt behov for at elevene selv får velge en retning og en fagsammensetning med utgangspunkt i egne interesser og ferdigheter. Det er også en strategi som vil ivareta et mangfold av retninger, fag og fagkombinasjoner i skolen. Vi støtter derfor Utdanningsdirektoratets forslag om at elevene skal få aktivt velge fag allerede i vg1 og tilråder at det valgbare retningsinnholdet utgjør en betydelig del av elevenes skolehverdag samlet sett.

Elevene trenger muligheten til å kunne velge flere fag innenfor egen retning og fra andre retninger. De trenger også muligheten til å kunne fordype seg i samme fag gjennom flere år. Dette for samlet sett ivareta behovene for bredde, tverrfaglighet og faglig fordypning, samt behovet for spesiell studiekompetanse.

4. *Ser du nokre ulemper ved at alle elevar må velje noko innhald innanfor si valde retning, utover det felles retningsinnhaldet?*

På oppdrag fra Kunnskapsdepartementet gjennomførte Universitetet i Oslo (UiO, 2026) et arbeid som dokumenterer karakterforskjellene mellom de ulike programfagene. Rapporten dokumenterer hvordan elever som i dag velger program for realfag, ender dermed opp med dårligere karakterer enn om de hadde byttet fagene ut med programfag fra språk, samfunnsfag og økonomi. Vi anbefaler at dette funnet følges ytterligere opp. Det er nødvendig å tilstrebe at fagene holder samme vanskelighetsgrad eller at realfag kompenseres tilsvarende.

5. *Vi foreslår å byggje krav til fordjuping inn i strukturen, gjennom det felles retningshaldet som alle elevar i ei retning må ha. Kva fordelar ser du ved at fordjuping blir lagt inn i strukturen og ikkje blir knytt til fagvalet til eleven?*

Dette vil gjøre vitnemålskravene enklere å forstå for elever og foresatte.

6. *Ser du ulemper ved at krav til fordjuping blir bygd inn i strukturen?*

Det er en utfordring at forslaget knytter kravet til fordypning til det felles innholdet for retningen, ikke de valgbare fagene. Vi har tidligere pekt på at Utdanningsdirektoratet bør grundig utrede om det bør være et felles retningsinnhold, og i så fall hva det felles retningsinnholdet skal inneholde. Vi ser en fare for at felles retningsfag kan svekke elevenes motivasjon, eller kun gi en generell breddekompetanse med smakebiter av de ulike fagene. Det elevene primært har behov for, er dybdekompetanse i de enkelte valgbare retningsfagene, ikke generell metode eller overflatekunnskap. Det er svært viktig at felles retningsfag ikke svekker elevens mulighet til å fordype seg i retningsfag eleven aktivt velger selv. Dersom det er felles retningsinnhold som skal gi fordypningen, må det ha et visst omfang, noe som nødvendigvis vil gå på bekostning av elevens selvvalgte fag.

7. *Kva fordelar ser du ved å gi elevane moglegheit til å velje noko innhald i opplæringa på tvers av retningar, altså at elevane kan velje innhald som ikkje høyrer til eiga retning?*

Muligheten til å velge fag fra andre retninger enn ens egen kan gi elever mulighet til å dekke flere interesser eller oppnå spesiell studiekompetanse som gjør elever til kvalifiserte søkere til profesjonsstudier innen blant annet arkitektur, odontologi, ingeniør, medisin eller siviløkonomi. I dagens samfunn har storparten av elevene ingen klar karriereplan når de starter i videregående skole. Mange har en bredde i faginteresser. Elevenes fagvalg indikerer gjerne denne bredden. I vår tid er bredde i kompetanse og interesse en styrke ettersom det bidrar til både innovasjon og tverrfaglighet. Av den grunn er det viktig å beholde elevenes mulighet til å velge på tvers av retninger.

Spesiell studiekompetanse er ikke kun et mål for elever ved programområdet realfag. Dette er det viktig å ta hensyn til i planleggingen av framtidens skole. Det er et reelt behov for at elevene kan velge de fagene som gir spesiell studiekompetanse, selv om fagene tilhører en annen retning. For mange elever er det viktig å holde ulike karrieremuligheter åpne. For disse elevene vil det være særdeles viktig å ha flere kombinasjonsmuligheter. Det er viktig at Utdanningsdirektoratet sikrer muligheten for elevene til å kunne velge fag som gir spesiell studiekompetanse, også selv om disse fagene hører til andre retninger enn det elevens egen.

Vår erfaring er at mange realfagselever også velger fordypning i et fremmedspråk eller programfaget historie og filosofi. Elever med fordypning innen språk, samfunnsfag og geografi velger ofte fordypning i matematikk i tillegg. Det er til og med slett ikke uvanlig i Osloskolen at enkeltelever som følger program for musikk, samtidig velger å ha fordypningsfag som kvalifiserer for studier innen medisin slik at de kan søke både høyere musikkstudier og medisin etter vg3.

I 2025 hadde Utdanningsdirektoratet en høringsrunde om å slå sammen programområdene realfag og språk, samfunnsfag og økonomi. Dette forslaget ble lagt bort i påvente av arbeidet med framtidas videregående skole. Vi ber Utdanningsdirektoratet i det videre vurdere om det er hensiktsmessig å skille mellom ulike tre/fire akademiske retninger, eller om det heller vil være bedre å tilby en bred, akademisk retning der elevene kan velge å fordype seg i fag etter egen interesse og skolens fagtilbud. Det siste alternativet er vår klare anbefaling.

Skille mellom programområdet for realfag og program for språk, samfunnsfag og økonomi har vist seg i praksis å fungere som en formalitet siden mange skoler må søke om endring av elevenes programområde i forbindelse med vitnemålsarbeid. Utdanningsdirektoratet bør derfor utrede grundig om det er behov for så mange ulike program, hvilke fag som skal tilhøre hvilken retning og på hvilken måte, og i hvilket omfang, elevene i praksis skal kunne kombinere fag fra ulike retninger.

8. *Ser du nokre ulemper ved å gi elevane moglegheit til å velje noko innhald i opplæringa på tvers av retningar?*

Det er svært viktig å få avklart i hvilket omfang elever skal kunne velge fag fra andre retninger. Forholdet mellom felles retningsinnhold og de enkelte retningsfagene kan også bli en utfordring siden elevene i samme retningsfag dermed vil møte faget med svært ulike forutsetninger, alt etter hvilken retning eleven tilhører.

Selv om forslaget innebærer at eleven skal kunne velge fag på tvers av retninger, vil denne muligheten i praksis være avhengig av hvilke andre retninger skolen tilbyr, og om den fagkombinasjonen eleven ønsker er mulig å få til. I realiteten vil derfor muligheten variere mellom skoler.

9. *Vi foreslår at studieførebuande opplæring skal ha eit felles studieførebuande innhald og retningsinnhald, som i kombinasjon med det felles innhaldet gir studiekompetanse (sjå del 3). Kva konsekvensar kan dette ha for påbygging til generell studiekompetanse?*

Mens elever på studieforberedende program i dag må ha fagene religion, fremmedspråk og geografi, er det ikke krav til at elever som tar påbygning til generell studiekompetanse, har disse fagene. Det eksisterer dermed ikke felles krav til innhold i studiekompetanse for elever i videregående skolen i dag. Siden svært mange elever går rett fra vg2 yrkesfaglige program til påbygg vg3, har denne ordningen i praksis blitt en enklere vei til studiekompetanse for elever. Påbyggelevene møter krav om vesentlig færre fellesfag og programfag.

I 2025 gikk hver fjerde yrkesfagelev direkte fra vg2 til påbygg vg3. 47 prosent gikk direkte til lære. I helse- og oppvekstfag gikk nesten halvparten videre til påbygg. Rapporten *Overgang til opplæring i bedrift. Tredje delrapport fra evalueringen av fagfornyelsen yrkesfag* (NIFU 2024/13) beskriver den sammen tendensen og viser hvordan påbygg har blitt den vanlige veien i flere yrkesfaglige utdanningsprogram.

Samtidig viser NIFU i sin rapport *Ulike, veier, samme utfall?* fra 2026 (NIFU 2026/6) at elever som tar påbygg, har vanskeligere for å fullføre høyere studier enn elever som fullfører studieforberedende program. Det er også færre elever fra påbygg som starter på høyere utdanning, og de fullfører videregående skole i langt mindre grad sammenliknet med elevene på de ulike studieforberedende programmene: «Påbyggelevene fullfører videregående i minst grad, og blant disse elevene er det kun 37 prosent som oppnår en grad i høyere utdanning. [..D]et er betydelig færre av elevene fra påbygg som prøver seg i høyere utdanning.» (NIFU 2026/6, s. 38).

Rapporten viser også at fullføringsprosenten for påbygg er lavere enn for de studieforberedende programmene: «Sammenliknet med elevene på realfag og musikk, dans og drama er fullføringsandelen på normert tid nesten 11 prosentpoeng lavere på påbygg, og mellom åtte og ti prosentpoeng lavere sammenliknet med SSØ og idrettsfag.» (NIFU 2026/6, s. 16)

For at påbyggselevene skal bli bedre rustet til videre studier, er det derfor nødvendig at det stilles like høye krav til studiekompetanse og fagomfang for alle elever, inkludert påbyggselevene. Det kan dermed være en løsning å utvide påbygg med ett år, slik at elevene på påbygg også får fagene religion, fremmedspråk og geografi samt flere retningsfag. Dette vil selvsagt være en kostnadskrevende løsning. Den kan føre til at flere elever på yrkesfag heller velger å gå i lære, eller at de ikke velger yrkesfaglige program ettersom dette løpet ikke blir den samme snarveien til studiekompetanse som det i praksis er nå. Alternativt må fagene religion, fremmedspråk og geografi utgå i kravet for studiekompetanse, eller innlemmes i andre fag. Om dette også skal gjelde elever ved YSK og påbygg vg4, må vurderes.

Naturvitskap, teknologi og realfag

1. *Kva for konsekvensar ser du ved å innføre retninga naturvitskap, teknologi og realfag?*

Det bør vurderes om denne retningen bør være en egen eller om den bør slås sammen med næringsliv, ledelse og økonomi, samfunnsvitenskap og historie samt ev. hele eller deler av medier, språk og kommunikasjon. Som nevnt tidligere er det etter vår vurdering grunnlag for å beholde studiespesialisering som en retning.

Argumenter for at retningen naturvitenskap, teknologi og realfag bør være for seg selv, handler dels om å styrke rekrutteringen til realfagene, at fagene har en helhetlig profil og at det er disse fagene som gir spesiell studiekompetanse og muligheten til tilleggspoeng. Samtidig bør det utredes om det er andre grep som enda bedre kan styrke rekrutteringen til realfagene. Kanskje er det både muligheten til å velge en realfaglig fagkombinasjon som gir spesiell studiekompetanse og en mulighet til å kombinere fag fra ulike retninger som appellerer til elevene? Mange elever innen programområdet realfag velger i dag fordypningsfag fra andre programområder. Dette gjelder for eksempel fremmedspråk, men også fag som psykologi og historie og filosofi. I et samfunn der tverrfaglighet blir stadig viktigere, er det behov for å utrede om det er behov for å skille mellom ulike retninger så tydelig som i denne modellen. Når teknologi løftes fram i navnet på retningen, signaliserer det en intensjon om innovasjon og utvikling. Tverrfaglig samarbeid mellom elever og fagdisipliner som entreprenørskap, arkitektur og design blir dermed et viktig felt for fagområdet. Et annet naturlig samarbeidsområde finner vi mellom idrett, psykologi og realfagene.

Karakterspriket mellom realfag og andre fag er et annet tydelig hinder som setter rekrutteringen for realfag i fare. Dette dokumenterer Universitetet i Oslo i en rapport på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet (UiO, 2026). Fellesskoleutvalget (NOU 2026:10) og den pågående samfunnsdebatten om PISA 2025 (PISA 2025) tydeliggjør hvor viktig det er å se elevenes valg av fordypning i videregående skole i sammenheng med arbeidet med grunnleggende ferdigheter og veiledning i grunnskolen.

2. *Har du innspel til namnet på retninga? ? (Ja/nei/ veit ikkje. Kommentar)*

Ja.

Realfag er en sekkebetegnelse som inkluderer både naturvitenskap og matematikk.

3. *Vi viser forslag til innhald som kan høyre retninga for naturvitskap, teknologi og realfag. Har du innspel til konkret innhald?*

Geologi og naturgeografi er emner som er relevante for fagområdet.

Helse, aktivitet og idrett

1. *Kva for konsekvensar ser du ved å innføre retninga helse, aktivitet og idrett?*

Slik retningen er beskrevet, framtrer den som en kombinasjon av program for idrettsfag og helse og oppvekstfag. I tillegg har programmet også et samfunnsvitenskapelig element siden programfaget psykologi er flyttet til denne retningen. Det bør gjennomføres en konsekvensanalyse av retningen helse, aktivitet og idrett. Det viktig å avklare om dette tilbudet vil ivareta målgruppens behov samt sikre en stabil rekruttering av elever for framtida.

Program for idrettsfag har hatt og har en stabil rekruttering og gode resultater knyttet til fullføring. Spørsmålet er om programmet vil ha en like bred appell til elevene dersom det får en mer generell helseforankring. I så fall er det svært viktig at elevene fortsatt kan få en grundig fordypning både teoretisk, og spesielt praktisk, innen idrett.

Helse- og oppvekstfag er det største av de yrkesfaglige programmene, og svært mange elever på dette programmet går rett videre til påbygg etter vg2. Spørsmålet er om disse elevene heller ville valgt et studieforberedende program som dette ettersom muligheten til påbygg vg3 framstår som et mindre krevende faglig løp der elevene ikke har fellesfagene fremmedspråk, geografi og religion og etikk, men en praksisnær tilnærming og færre programfag.

For mange elever gir fysisk aktivitet en mestringsarena. For andre elever derimot er det problematisk at egne prestasjoner blir så mye mer synlig i fysisk aktivitet enn i annen undervisning (Røset, 2023). En fare ved å knytte helse- og oppvekstfag og idrett sammen i en retning, er dermed at mange ungdommer kan la seg skremme bort av idrettsaspektet, mens andre elever ikke vil velge programmet siden fokus ikke utelukkende er på idrett og trening. Spørsmålet dermed er om retningen vil appellere til målgruppen.

Psykologi er det mest populære programfaget i videregående skole. Det har bred appell. Det er derfor viktig at elever fra ulike program får reell mulighet til å velge dette faget over flere år som fordypningsfag, ikke kun elever ved denne ene retningen. Dette faget har en samfunnsvitenskapelig forankring, selv om det også har elementer til felles med medisin, biologi, kjemi og filosofi. Dette illustrerer at det er problematisk å plassere fag innenfor de seks retningene Utdanningsdirektoratet foreslår. Moderne vitenskap er gjerne tverrfaglig og forankret i ulike vitenskapelige tradisjoner. Utdanningsdirektoratet bør dermed vurdere om noen fag skal kunne velges uavhengig av hvilken retning elevene går, samt innen hvilken retning fag skal plasseres.

Samtidig er det en allmenn utbredt forståelse av at elevene velger dagens programfag med bakgrunn av motivasjon og interesse. Derfor er det viktig at felles retningsfag ikke blir så omfattende at disse fagene fortrenger tyngden til de retningsfagene elevene velger. Spesielt er det en fare for dette når en retning får et bredere innhold enn det dagens program har. Mens program for idrettsfag har en klart definert målgruppe: aktiv ungdom som har interesse for individuell idrett og/eller lagidrett, har retningen helse, aktivitet og idrett en bredere, men ikke nødvendigvis mer attraktiv profil.

Utvikling av særskilte idrettstalent har vært og er en viktig del av programområdet idrettsfag gjennom faget toppidrett. Oslo kommune har hatt og har talenttilbud innen ulike idretter på flere videregående skoler på program for studiespesialisering («studiespesialisering med toppidrett»). Vi bør Utdanningsdirektoratet utrede hvordan en ny struktur for videregående skole best kan ivareta talentutvikling innen idrett i tillegg til breddesatsingen.

De ulike disiplinene innen retningen fordrer helt ulike spesialrom; alt fra laboratorier, øvingsrom og gymsaler. Dette kan gjøre det nødvendig at hver enkelt skole kan tilby en disiplin innen retningen, for eksempel helse eller idrett, og ikke hele fagpaletten.

Har du innspel til namnet på retninga? (Ja/nei/ veit ikkje. Kommentar)

Ja.

Vi er usikre på hva som menes med "aktivitet" i navnet på retningen.

2. *Vi viser forslag til innhald som kan høyre retninga for helse, aktivitet og idrett. Har du innspel til konkret innhald?*

Se svar på spørsmål 1. For denne retningen vil det være utfordrende å utforme et felles retningsinnhold som gir elevene tilstrekkelig dybdekompetanse. Selv om temaene helse, aktivitet og idrett har noen sammenfallende perspektiv, er det primært fordypningen innen retningen som vil rekruttere søkere til retningen. Det er derfor essensielt at er de valgfrie retningsfagene gir elevene den dybden de trenger for å være både studieforberedt, men også reelt kvalifisert som søker til høyere utdanning innen retningen.

Friluftsliv er et viktig innhold.

Estetiske fag

1. *Kva for konsekvensar ser du ved å innføre retninga estetiske fag?*

Utdanningsdirektoratet ønsker å samle ulike kreative program for å «etablere eit meir robust og attraktivt tilbod med eit større elevgrunnlag». Vi ber Utdanningsdirektoratet utrede muligheten for om retningen vil få flere søkere, dersom profilen blir endret. En kreativ interesse eller et talent er gjerne spesifikk, ikke generell. Ungdom som velger dagens utdanningsprogram innen kreative fag, har gjerne en vært spesifikk motivasjon. Derfor har programmene vært og er svært spesifiserte. Programmet musikk, dans og drama er delt i tre spesifikke grener, og hver av disse gir elevene i dag mulighetene til å fordype seg i ett instrument, en uttrykksform og/eller en stilart. For å utvikle talent til å bli reelt kvalifisert som søkere til høyere utdanning innen de kreative fagene, er nettopp denne spesifikke dybdekompetansen svært essensiell.

I Oslo kommune har det i flere år vært et talenttilbud innen program for musikk nettopp for å ivareta denne elevgruppen. Dette året har et nytt, utvidet talenttilbud innen musikk startet

opp (Oslo kommune, 2026). Dette tilbudet, som kommunen har tatt initiativ til og utviklet, innebærer et unikt, langsiktig samarbeid mellom høyskolene og de videregående skolene for å utvikle og støtte talent innen ulike stilarter og instrumenter. Foranledningen var en felles bekymring delt av Osloskolen, Barratt-Due musikkinstitutt og Norges musikkhøgskole. Gjennom mange år hadde både skolene og høyskolene vært vitne til at svært talentfulle elever ved program for musikk, dans, drama ikke fikk tid nok til å øve på sitt instrument mens de var elever på program for musikk, dans, drama. Gjennom forsøket får særskilt talentfulle elever i ulike instrument og sjangre frigjort mer tid til å utvikle sine ferdigheter på sitt fordypningsinstrument og dermed stille sterkere som søkere til høyere utøvende musikkutdanning.

Til tross for opptaksprøver er de kreative programmene samtidig i dag langt mer enn utelukkende et talenttilbud. Tvert om. Styrken i disse programmene ligger nettopp i bredden i kompetanse og kunstnerisk uttrykk, innen et instrument eller en annen kreativ disiplin.

Det vil være svært krevende å ivareta elevenes behov for dybdekompetanse dersom retningen skal ha et så bredt perspektiv som det Utdanningsdirektoratet legger opp til. Det er også en fare for at de felles retningsfagene blir for teoretiske, og med det kan virke fremmedgjørende eller minske motivasjonen til elevene. Vi ber derfor Utdanningsdirektoratet utrede hvordan retningen kan ivareta elevenes spesifikke talenter og interesser.

De ulike disiplinene innen retningen fordrer helt ulike spesialrom; alt fra tegnesaler og verksteder med 3d-printere, dansesaler og black box og lydisolerte musikkstudier. Dette gjør det helt nødvendig at hver enkelt skole kan tilby en disiplin innen retningen, for eksempel, dans, musikk eller kunst, og ikke hele fagpaletten.

2. *Har du innspel til namnet på retninga? (Ja/nei/ veit ikkje. Kommentar)*

Ja.

I tråd med klarspråkstrategi er det viktig at navnet på retningen er lett å forstå for målgruppa med en konkret og presis beskrivelse av innholdet. Ordet «estetisk» kan oppleves som fremmedgjørende for mange ungdommer.

3. *Vi viser forslag til innhald som kan høyre retninga for estetiske fag. Har du innspel til konkret innhald?*

Se svar på spørsmål 1. For denne retningen vil det være utfordrende å utforme et felles retningsinnhold som gir elevene tilstrekkelig dybdekompetanse. Selv om temaene innen estetiske fag har noen sammenfallende perspektiv, er det primært fordypningen innen retningen som vil rekruttere søkere til retningen. For eksempel er det ikke sikkert at en arkitekturinteressert elev ønsker å danse eller drive med drama. Det er derfor essensielt at er de valgfrie retningsfagene gir elevene den dybden de trenger for å være både

studieforberedt, men også reelt kvalifisert som søker til høyere utdanning innen utøvende musikk og dans.

Næringsliv, leiing og økonomi

1. *Kva for konsekvensar ser du ved å innføre retninga næringsliv, leiing og økonomi?*

En innføring av retningen næringsliv, ledelse og økonomi vil medføre at programområdet språk, samfunnsfag og økonomi blir delt opp i flere retninger. Dermed vil trolig færre skoler enn i dag ha et elevgrunnlag som gjør det mulig å tilby denne retningen. Skoleeier må gjøre et valg om hvilke skoler det blir som skal kunne tilby de ulike retningene. Næringsliv har også behov for elever med kompetanse innen matematikk, realfag, fremmedspråk og psykologi, eller en kombinasjon av ulike fagtradisjoner. Vi ber Utdanningsdirektoratet utrede om en oppsplitting av programområdet språk, samfunnsfag og økonomi er et hensiktsmessig grep for å gjøre elevene mer studieforberedt i et samfunn der tverrfaglighet og samarbeid på tvers av fagtradisjoner blir stadig viktigere. Vår anbefaling er at denne retningen blir utvidet slik at den tilsvarer dagens studiespesialisering.

Har du innspel til namnet på retninga? ? (Ja/nei/ veit ikkje. Kommentar)

Nei

2. *Vi viser forslag til innhald som kan høyre retninga for næringsliv, leiing og økonomi. Har du innspel til konkret innhald?*

Faget samfunnsøkonomi kan fungere som et felles retningsfag for denne retningen. Se ellers punkt 1.

Samfunnsvitskap og historie

1. *Kva for konsekvensar ser du ved å innføre retninga samfunnsvitskap og historie?*

En innføring av retningen samfunnsvitenskap og historie vil medføre at programområdet språk, samfunnsfag og økonomi blir delt opp i flere retninger. Dermed vil det mest sannsynlig innebære at færre skoler enn i dag vil ha et elevgrunnlag som gjør det mulig å tilby denne retningen. Skoleeier må gjøre et valg om hvilke skoler det blir som skal kunne tilby de ulike retningene. Innen samfunnsvitenskap er fag som samfunnsøkonomi, rettslære og psykologi bærebjelker. Det kan derfor virke paradoksalt at nettopp disse fagene ikke tilhører denne retningen, men andre retninger. Vi ber Utdanningsdirektoratet utrede om en oppsplitting av programområdet språk, samfunnsfag og økonomi er et hensiktsmessig grep for å gjøre elevene mer studieforberedt i et samfunn der tverrfaglighet og samarbeid på tvers av fagtradisjoner blir stadig viktigere. Vår anbefaling er at denne retningen blir utvidet slik at den tilsvarer dagens studiespesialisering.

2. *Har du innspel til namnet på retninga? ? (Ja/nei/ veit ikkje. Kommentar)*

Nei

3. *Vi viser forslag til innhald som kan høyre retninga for samfunnsvitskap og historie. Har du innspel til konkret innhald?*

Se punkt 1. Kompetanse innen fremmedspråk og matematikk vil også være av stor nytte for elevene innen denne retningen. Det samme gjelder fagene som er plassert i andre retninger nevnt under punkt 1.

Utdanningsdirektoratet nevner geografi som et faglig innholdselement. Det bør i så fall være samfunnsgeografi, siden naturgeografi og geologi tilhører et annet fagfelt.

Kommunikasjon, språk og medium

1. *Kva for konsekvensar ser du ved å innføre retninga kommunikasjon, språk og medium?*

Denne retningen innebærer en kombinasjon av element fra program for medier og kommunikasjon med fremmedspråk som programfag fra programområdet språk, samfunnsfag og økonomi. Elevtallet innen program for medier og kommunikasjon har vært og er stadig synkende både på landsbasis, men også i Oslo. Siden ordningen for tilleggspoeng for fremmedspråk som programfag nå opphører, er søkertallene til fremmedspråk som programfag videre svært usikre. Svært mange av elevene som har fremmedspråk som programfag på vitnemålet, har dessuten ikke vært elev i faget, men har avlagt privatisteksamen i språket. Vi ber Utdanningsdirektoratet utrede konsekvenser for framtidig søkertall, dersom retningen blir innført.

Vi opplever sammenhengen i temaene i retningen som noe svak og «konstruert». Vi er usikre på om kombinasjonen av mediefag, fremmedspråk og kommunikasjonsfag vil styrke rekrutteringen til denne retningen.

2. *Har du innspel til namnet på retninga? (Ja/nei/ veit ikkje. Kommentar)*

Nei

3. *Vi viser forslag til innhald som kan høyre retninga for kommunikasjon, språk og medium. Har du innspel til konkret innhald?*

Utdanningsdirektoratet skriver i sitt forslag følgende: «Kunnskapsgrunnlaget vårt viser at det over tid har vore utfordringar med rekruttering til den tradisjonelle «språklina». Det er femti år siden det var tradisjonell linjedeling i videregående skole. Vi vil peke på at en av styrkene

til dagens struktur er nettopp at elevene kan kombinere fag fra ulike retninger. Mange realfagselever har dermed også fordypning i et fremmedspråk, og elever velger ofte å kombinere fordypning i fremmedspråk med samfunns- og/eller økonomifag. Skal en styrke rekrutteringen til fremmedspråkene, er det derfor viktig å tydeliggjøre relevansen til fremmedspråk også for fagene knyttet til samfunn og næringsliv. Vi ber Utdanningsdirektoratet vurdere i hvilken retning det er mest hensiktsmessig å plassere fremmedspråkene. Vår anbefaling er å plassere fremmedspråkene innen en retning tilsvarendene programområdet for studiespesialisering.

Framandspråk som retningsinnhald

1. *Kva for konsekvensar ser du ved at framandspråk er knytt til retningsinnhald i retning for kommunikasjon, språk og medium og at det er innhald elevane kan velje?*

Program for medier og kommunikasjon er i dag et program med stadig synkende elevtall. Det viser data fra Utdanningsdirektoratets statistikkbank. Av de studieforberedene programmene, er dette det nest minste programmet, noe som gjør det stadig synkende elevtallet enda mer bekymringsverdig. NIFU dokumenterer at på dette programmet finner vi også elevene med de laveste grunnskolepoengene (NIFU 2026/6). Vi ber Utdanningsdirektoratet utrede hvilke strategier som er hensiktsmessige for å ivareta rekruttering til denne retningen med tanke på framtidige behov innen arbeids- og samfunnsliv.

Om fremmedspråk er riktig strategi for å sikre rekruttering og revitalisering av denne retningen, må utredes grundig. Kombinasjonen av fremmedspråk med samfunnsfag og økonomi står sterkt historisk, og i et globalisert samfunn er ikke dette behovet mindre. Det kan derfor være like naturlig og hensiktsmessig å knytte fremmedspråk til samfunns- og økonomifag, ikke retningen kommunikasjon, språk og medium.

Forslaget om å gjøre fremmedspråk til et retningsfag og ikke et fellesfag, innebærer en endring i hvilken posisjon fremmedspråk skal ha i norsk skole. Argumenter for å beholde fremmedspråk som fellesfag handler i stor grad om internasjonalisering, demokrati, medborgerskap og forståelse på tvers av kulturer. Argumenter for å gjøre fremmedspråk til et retningsinnhold er blant annet knyttet til at mange elever alt i dag ikke har fremmedspråk som et fellesfag. Elever som tar påbygg i dag for å få generell studiekompetanse, har verken fremmedspråk, religion og etikk eller geografi som skolefag. De har også færre programfag (retningsfag).

Et annet argument er at fremmedspråk for noen elever oppleves som et hinder i dag. NIFU dokumenterer at elever med lave grunnskolepoeng sliter mest i matematikk og fremmedspråk (NOU 2026:10). Elever som ikke har hatt fremmedspråk i ungdomsskolen, må i dag ha fremmedspråk i tre år i videregående skole, noe som begrenser elevenes mulighet til valg av andre programfag. Utdanningsdirektoratet har en endring av dette på høring parallelt med denne innspillsrunden, så det er viktig å se disse prosessene under ett. Det samme gjelder den pågående innspillsrunden om fremmedspråk i grunnskolen.

Elever med et fremmedspråk som morsmål har i dag mulighet for å avlegge privatisteksamen i språket og få godkjent dette som sitt fremmedspråk, enten som fellesfag eller som programfag. Denne ordningen er en anerkjennelse av språkmangfold, og et inkluderingstiltak som gir elever med fremmedspråk som morsmål mulighet til å få dokumentert sin kompetanse. Høsten 2025 var det 2974 elever i Oslo som tok privatisteksamen i et fremmedspråk. Disse elevene var fordelt på alle byens videregående skoler, og ulike program og programområder. Omfanget av denne ordningen er dermed betydelig. Imidlertid finnes det fremmedspråk som ikke er dekket av privatistordningen, noe som i realiteten innebærer en forskjellsbehandling av elever. For en del andre elever er skrivekompetansen i eget morsmål så lav at privatistordningen uansett ikke er et aktuelt alternativ.

Skal kravene til studieforberedthet være det samme for alle elever, må enten elevene på påbygg også ha fremmedspråk som fellesfag, eller så må fremmedspråk bli et fag til valg. Vi ber Utdanningsdirektoratet utrede begge disse alternativene.

7. Regelverk – rettar og timetal

Elevar med rett til opplæring i samisk, kvensk, finsk eller teiknspråk

1. *Vi foreslår å synleggjere retten til opplæring i samisk, kvensk, finsk og teiknspråk ved å setje av ein eigen timepott som inngår i strukturen, og ikkje leggje til ekstra timar. Kva for fordelar ser du ved ei slik løysing?*

Vi vurderer at det vil være en betydelig fordel for disse elevene at de ikke må ta disse fagene i tillegg til andre fag. Det kan gjøre det lettere for elevene å ha kapasitet til å følge undervisningen og gi elever økt motivasjon til å velge å ta opplæring i disse språkene. Vi vurderer dette som en viktig styrking av elevenes rettigheter.

2. *Kva for ulemper ser du ved å synleggjere retten til opplæring i samisk, kvensk, finsk og teiknspråk ved å setje av ein eigen timepott som inngår i strukturen, og ikkje leggje til ekstra timar?*

Dersom elevene velger undervisning i samisk, kvensk, finsk og tegnspråk vil dette i praksis medføre at elevene må velge bort et retningsinnhold. I verste fall kan elevene dermed bli stilt i en situasjon der de må velge mellom spesiell studiekompetanse som kvalifiserer til et bestemt studium, og opplæringen i samisk, kvensk, finsk og tegnspråk.

I all undervisning er det å lære sammen med andre medelever viktig del av prosessen. I språklæring handler dette også om å utvikle språklig kompetanse i samhandling med andre. Spesielt viktig er dette for elever med minoritetsspråk, siden det er essensielt at de får et miljø for å aktivt bruke språket. Samtidig kan det bli krevende å praktisk tilrettelegge for undervisning på tvers av skoler som tilbyr elevene et slikt læringsfellesskap. Fysisk avstand er en utfordring. Men også digital fjernundervisning for grupper med elever kan bli svært

utfordrende å organisere på tvers av skoler og retninger med ulike timeplaner. Det kan derfor bli en praktisk utfordring å gjennomføre undervisningen innenfor ordinær undervisningstid.

3. *Bør timar til opplæring i samisk, kvensk, finsk og teiknspråk kome som eit tillegg til annan opplæring? (Ja/nei/ veit ikkje. Kommentar)*

Nei. Intensjonen bak forslaget om at opplæringen skal inngå i strukturen er svært god. Om dette lar seg gjennomføre i praksis, er vi noe usikre på. Se svar på spørsmål 2.

Spørsmål om totalt timetal, tal på fageiningar og timar per fageining

1. *Kva for konsekvensar ser du ved at dei ulike studieførebuande retningane skal ha same totaltimetal over tre år?*

De ulike programområdene har ulik egenart, ulike undervisningsformer og ulikt timetall. Det er gode grunner for at elevene innen yrkesfaglige program og studieforberedende program innen musikk, dans, drama, kunst design og arkitektur og idrettsfag har fem timer mer enn elevene på studiespesialisering. Behovet for spesialisering, samt trening og øvelse under veiledning, er større for elever som utvikler praktiske ferdigheter, mens mer teoretiske disipliner også har behov for tid til egenarbeid. Fullføringsresultatene for yrkesfaglig program viser viktigheten av tiltak som støtter opp om at elevene får hjelp til å utvikle sin kompetanse og ikke blir overlatt til seg selv i læringsarbeidet. Som en konsekvens av dette, kan det synes naturlig å videreføre en differensiering av timetall mellom programmene i videregående skole. Vi ber derfor Utdanningsdirektoratet utrede om et likt timetall vil bidra til å gjøre elevene mer studieforberedt, samt bidra til mer sosial utjevning.

Dersom timetallet skal økes for studiespesialisering, vil dette få betydelige økonomiske konsekvenser siden dette i volum er det største programområdet i dag.

Dersom timetallet innen yrkesfaglige program og studieforberedende program utenom studiespesialisering skal reduseres, vil det frigjøre midler, men samtidig øke muligheten for at færre elever fullfører og består og at elever ikke får grundig nok kompetanse innen de praktiske ferdighetene. Færre timer totalt vil kunne gi færre timer til spesialisering, særlig i utøvende fag som toppidrett og musikk, dans og drama. Vi ser en fare for at dette vil innebære at retningene blir for generelle siden forslaget innebærer at en stor del av det elevene skal lære, skal være felles innhold av ulik karakter. Utøvende fag stiller spesielle krav til utvikling av spesifikke ferdigheter, så det er essensielt at modellen gir denne muligheten.

2. *Kor mange timar totalt bør dei studieførebuande retningane ha? Beskriv gjerne konsekvensane for dei ulike retningane. (Alternativ)*

Alternativet anna:

Se svar på spørsmål 1. Den nåværende differensieringen mellom studiespesialisering med 2523 timer og de andre retningene med 2943 kan begrunnes i faglige forskjeller mellom henholdsvis teorifokuserte og praktiske/utøvende fag. Følgende retninger bør derfor fortsatt ha 2943 timer over tre år: Helse, aktivitet og idrett, estetiske fag og kommunikasjon, språk og medium. De øvrige retninger kan ha fortsatt 2523 timer.

En økning av timetall vil kreve økte ressurser knyttet til undervisning og lokaler. Imidlertid er det heller ikke gode grunner til å redusere timetallet ettersom formålet er at elevene skal bli mer studieforberedt og flere elever skal fullføre og bestå opplæring. Forslaget til framtidens videregående opplæring innebærer i praksis at flere tema legges inn i undervisningen, noe som viser viktigheten av å bevare timetallet.

Dersom det ikke er aktuelt med et differensiert timetall mellom retningene, tilråder vi et felles timetall på 2523 timer.

3. *Bør alle fageiningar har same timetal per år? (Ja/nei/ veit ikkje. Kommentar)*

Nei.

Det er meget positivt at Utdanningsdirektoratet åpner muligheten for å samle fag i større enheter. Det muliggjør fleksible modeller for undervisning samtidig som at elevene slipper å fordele oppmerksomheten på for mange fag. Det kan gi mer fokus og ro i undervisningen.

Strukturen kan imidlertid føre til at vi etablerer nye fag som blir en form for klipp og lim fra dagens fag, for å få store nok fagenheter. Eksempel her er fag som historie, religion og etikk, samfunnsfag og geografi. Større fagenheter med element fra ulike fagtradisjoner vil føre til at flere lærere må dele fag, både av hensyn til kompetanse, men også av hensyn til lokal fag- og timefordeling. Dette kan fungere som en positiv stimulering for å utvikle faglig samarbeid og tverrfaglighet. Samtidig forutsetter samarbeid tid og kapasitet.

Modellen i høringsforslaget viser fagenheter a fire timer. Dersom dette er enheter av 45 minutter som modellene i kapittelet «Oppbygning av dagens vidaregåande opplæring», innebærer dette en reduksjon av timetall for flere fag. Dette vil i så fall redusere omfanget av flere store fag elevene ofte opplever som krevende, for eksempel matematikk og norsk. Dette er fag som er bærebjelker i arbeidet med de grunnleggende ferdighetene. Dagens programfag er femtimersfag. Her får elevene rom både til faglig bredde og fordypning, problemløsning og dybdelæring. En reduksjon av timetall kan føre til at elevene får mindre kompetanse i de enkelte fagene. Vi ber derfor om at endringer av timetall i de enkelte fag vurderes grundig.

Faget kroppsøving har i dag normalt to uketimer hvert skoleår. Dette henger sammen med kapasitet i gymsaler og idrettshaller. Skal dette faget øke timetallet, vil det selvsagt få store konsekvenser for økonomi. I tillegg vil det være behov for flere lærere i faget. En annen løsning er å dele faget inn i en praktisk utøvende del, og en mer teoretisk del knyttet til folkehelse og livsmestring. I så fall vil det både være et betydelig økt kompetansebehov, noe som vil medføre utgifter til omskolering og nyrekruttering.

4. *Kor mange fageiningar bør elevane i studieførebuande opplæring ha per trinn? (Alternativ)*

Se svar på spørsmål 1 og 2 ovenfor.

Spørsmål om fordeling mellom felles innhald, studieførebuande innhald og retningsinnhald

1. *Kor mange fageiningar bør fyllast med studieførebuande innhald? Sjå svaret ditt i samanheng med kor mange fageiningar du meiner det bør vere totalt.*

Som i dag.

2. *Kor mange fageiningar per trinn bør høyre til ei retning? Sjå svaret ditt i samanheng med kor mange fageiningar du meiner det bør vere totalt. (Alternativ)*

Alternativ: anna.

Det er svært viktig at elevene får mulighet til å fordype seg i fag eleven velger selv. Dette for å kunne oppnå spesiell studiekompetanse dersom eleven ønsker det, men også for å kunne arbeide grundig med noen fag over tid. Grundig dybdearbeid med problemløsning, kritisk tenking, bevisst kildebruk og kontinuerlig aktivisering av grunnleggende ferdigheter, bygger elevens kompetanse ikke bare i det enkelte faget, men har overføringsverdi til annen læring. Dette er dermed svært viktig for at eleven skal bli mest mulig studieforberedt.

Hva det felles retningsinnholdet skal være, er svært uklart i forslaget. For retningen naturvitenskap, teknologi og realfag kan den være metodekompetanse, for andre retninger kan det være et felles fag. For eksempel folkehelse og livsmestring for helse, aktivitet og idrett eller samfunnsøkonomi for retningene næringsliv, ledelse og økonomi og samfunnsfag og historie. Vi er usikre på om et slikt felles retningsinnhold vil bidra til å gjøre elevene mer studieforberedt siden det er vanskelig å identifisere en fellesnevner for de enkelte retningene, samtidig som denne fellesnevneren skal ha tilsvarende tyngde og faglig innhold på de ulike retningene. Utdanningsdirektoratet ønsker å gjøre dette felles retningsinnholdet til det som oppfyller kravene til å være studieforberedt. Så lenge det er uklart hva dette retningsinnholdet skal inneholde i praksis i de ulike retningene, foreslår vi at dette elementet utgår.

De enkelte fagene skal dekke stadig flere og større kompetanser. I fagfornyelsen er dette tydeliggjort med grunnleggende ferdigheter og tverrfaglige temaer. Det er derfor svært fornuftig at Utdanningsdirektoratet foreslår å redusere fellesfag. I tillegg til at fremmedspråk vurderes i denne sammenhengen, er det også naturlig å se på om faget religion og etikk kan bli en del av historie og samfunnsfag, og om faget geografi kan innlemmes i samfunnskunnskap og naturfag. Slike grep vil kunne bidra til at samme krav om studieforberedthet stilles til elevene på påbygg som på studieforberedende. Dette vil kunne gjøre påbyggselevene bedre rustet for høyere studier.

Forslaget beskriver at elevene skal kunne velge retningsfag fra andre retninger enn elevens egen retning. Vi ber Utdanningsdirektoratet vurdere hvordan dette skal kunne gjøres i praksis. Står den enkelte skolen fritt til å tilby fag som ikke tilhører skolens retninger? I hvor stort omfang skal eleven kunne gjøre valg på tvers av retninger? Hvor mange retninger er det realistisk at en enkelt skole tilbyr? Spesielt skoler med lavt elevtall kan få store utfordringer med å bygge et bærekraftig fagtilbud. Det er dermed en fare for at skoler ikke har kapasitet eller økonomi til å opprette et fagtilbud som treffer nok elever; enten at skolen kun kan tilby en retning som en del elever ikke føler seg hjemme i, eller at de tilbyr mer enn en retning, men med færre valgfrie retningsfag.

I denne sammenhengen spør vi oss om det er hensiktsmessig med så mange som seks retninger. Studiespesialisering har vært og er det aller mest utbredte valget for elevene. Vi har også vist hvordan valg av programområder i praksis har blitt en teknisk formalitet, ikke elevens aktive valg. Vi foreslår dermed at følgende program samles i et studierettet program: naturvitenskap, teknologi og realfag, næringsliv, ledelse og økonomi, samfunnsvitenskap og historie. Innen denne brede retningen vil elevene kunne få spesiell studiekompetanse gjennom realfagskombinasjoner, men også muligheter til å velge på tvers av samfunnsfag og realfag. Muligheten til å velge fordypning i matematikk for alle elever innen retningen er svært viktig. Det er også naturlig å flytte psykologi og fremmedspråk inn i denne retningen.

De tre siste retningene i forslaget retter seg til bestemte målgrupper og har en mer praktisk, utøvende karakter. De bør derfor fortsatt være egne retninger som utvikler elevenes talenter og interesser, samtidig som de gjør elevene studieforberedt. Hvis disse retningene blir for brede, kan de også bli mer teoretiske enn utøvende.

Med seks retninger kan det i en by som Oslo bli lettere å utvikle tydelige skoleprofiler, med sterkere fagmiljøer. Profilskoler har visst seg å knytte skolen tettere til samfunnet rundt, samt forsterke opplevelser av læringens relevans.

Samtidig kan skillet mellom retninger føre til en uheldig konsekvens for klasse- og skolemiljøet. Vi ser en fare for at det blir tettere skott mellom klassene, retningene og skolene. Seks studieforberedende retninger, uten et bredere «generalistløp», kan føre til færre skoler med en kombinasjon av yrkesfaglige og studieforberedende retninger. Dette kan gi mer homogene skolemiljøer, for eksempel flere typiske «gutte- og jenteskoler».

På studieforberedende retninger kan forslaget også føre til at hver enkelt klasse blir mer homogen. I dagens ordning samles elevene på studiespesialisering på Vg1 uavhengig av programfagene de velger på Vg2. Det skaper en større bredde i klassene enn vi tror blir tilfellet hvis elevene kommer i klasse med elever som har valgt samme retning og interesser som seg selv fra 10. trinn.

I dag går hovedvekten av elevene i studieforberedende program på studiespesialisering. Der får de et år på videregående før de velger programfag. Vi støtter at elevene kan velge fag allerede på Vg1, men vi ser en fare for feilvalg ved at flere elever i Utdanningsdirektoratets modell skal gjøre svært forpliktende valg på 10. trinn. Elevene får med dette ikke lenger oppstarten på vg1 på å orientere seg i videregående før de velger fag/retning. Det bør derfor

legges en plan for styrking av karriereveiledningen på ungdomstrinnet for å unngå at det blir flere feil- og omvalg. I tillegg må det tilrettelegges for en mulighet for elevene til omvalg og kryssløp mellom studieforberedende retninger i videregående skole.

Kilder:

HK-dir 3/2024. (u.d.). *Framtidige kompetansebehov. Kunnskapsgrunnlag for kompetansepolitikken 2023 .* Hentet fra Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse: https://hkdir.no/rapporter-undersokelser-og-statistikk/framtidige-kompetansebehov-kunnskapsgrunnlag-for-kompetansepolitikken-2023

NIFU 2024/13. (u.d.). *Overgang til opplæring i bedrift. Tredje delrapport fra evalueringen av fagfornyelsen yrkesfag.* Hentet fra Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU): https://nva.sikt.no/registration/0198cc757085-b0b2be97-ff5d-424e-86c8-82dc6cf6aa0e

NIFU 2025/23. (u.d.). *Videregående opplæring i utvikling og endring : En komparativ analyse av de skandinaviske landene og et kunnskapsgrunnlag for videre studier. Første delrapport fra prosjektet KLAR2030.* Hentet fra Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU): https://nva.sikt.no/registration/019b30902437-9e7a51a2-d10d-4007-9d38-8a610b34ec18

NIFU 2026/6. (u.d.). *Ulike veier, samme utfall? Betydningen av programstruktur og fagvalg på de studieforberedende utdanningene for gjennomføring, høyere utdanning og valgdeltakelse : Andre delrapport fra prosjektet KLAR2030.* Hentet fra Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU): https://nva.sikt.no/registration/019dcf110efa-7c74d5a1-4995-4194-b024-4d7bc4f9d0c1

NOU 2026:10. (u.d.). *Fellesskolen. Bærebjelken i framtidens skole.* Hentet fra Regjeringen: https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2026-10/id3170002/

Oslo kommune. (2026, 01 29). *Skole og utdanning. Norges første talentsatsing for musikk i videregående.* Hentet fra Oslo kommune: https://aktuelt.oslo.kommune.no/norges-forste-talentsatsing-for-musikk-i-videregaende

PISA 2025. (u.d.). *PISA 2025. Norske elevers kompetanse i naturfag, lesing og matematikk.* Hentet fra Regjeringen: https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/fortsatt-kraftig-nedgang-for-norske-elever-i-lesing-og-matematikk/id3172084/

Røset, L. G. (2023). *'Now we have gym, now we have to perform': Norwegian students' perceptions of assessment and grading in physical education.* Hentet fra European Educational Research Journal, 23(6), 879-901: https://doi.org/10.1177/14749041231175565

SIFO 5/2025. (u.d.). *Læring for livet? Undervisning i privatøkonomi i videregående opplæring.* Hentet fra Forbruksforskningsinstituttet SIFO: https://nva.sikt.no/registration/0198f645bcae-972bd599-6db0-43e7-b0a8-b0ed3bf7d928SIFO

SIFO 6/2025. (u.d.). *Kunnskap om privatøkonomi blant ungdom. Endring over tid?* Hentet fra Forskningsinstittuttet SIFO: https://nva.sikt.no/registration/0198f6460fae-2a5161ee-efac-4d33-9fa8-ae17320e3768

SSB 2026/7. (u.d.). *Statistisk sentralbyrå.* Hentet fra https://www.ssb.no/utdanning/grunnskoler/artikler/elever-uten-grunnskolepoeng/_/attachment/inline/99bdaeb4-1c5c-4018-b0f5-9ed62fe7913d:37ecd551f90c04dbaf88f1272199ae0026c4e54d/RAPP2026-07.pdf

UiO. (2026). *Rapport for kunnskapsdepartementet. Karakterulempen ved å velge realfag: I hvilken grad veier realfagspoengene opp for den?* Hentet fra https://www.uv.uio.no/cemo/english/about/news-events-and-publications/news/2026/260821kdrapport.pdf

Utdanningsdirektoratet. (2025). *Rett til mer opplæring for voksne.* Hentet fra Utdanningsdirektoratet: https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/skole-og-opplaring/retten-til-videregaende-opplaring/rett-til-mer-opplaring-for-voksne/egne-regler-om-vurdering/